

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MELCHIOR WATHELET
9 päivänä helmikuuta 2017¹

Asia C-99/16

Jean-Philippe Lahorgue

vastaan

**Ordre des avocats du barreau de Lyon,
Conseil national des barreaux (CNB),
Conseil des barreaux européens (CCBE) ja
Ordre des avocats du barreau de Luxembourg**

(Ennakkoratkaisupyyntö – tribunal de grande instance de Lyon (Lyonin alioikeus, Ranska))

Ennakkoratkaisupyyntö — Palvelujen tarjoamisen vapaus — Direktiivi 77/249/ETY — 4 artikla — 5 artikla — Asianajajan ammatin harjoittaminen — Kieltäytyminen luovuttamasta RPVA-reititintä — Syrjintä

I Johdanto

1. Käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee asianajajien palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamisesta 22.3.1977 annetun neuvoston direktiivin 77/249/ETY² 4 artiklan tulkintaa.
2. Kysymystä asianajajien palvelujen tarjoamisen vapaudesta ja sen mahdollisista esteistä on käsitelty aiemminkin. Oikeudenkäytön tietokoneistuminen ja oikeudenkäyntiasiakirjojen sähköistyminen sekä uudet viestintätavat, virtuaaliset tallennusmahdollisuudet ja tekoälyohjelmat muuttavat kuitenkin väistämättä myös käsitystä asianajajan ammatista ja sen harjoittamisesta.
3. Käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö liittyy tähän asiayhteyteen. Kyseessä on nimittäin tilanne, jossa ordre des avocats du barreau de Lyon (Lyonin asianajajayhteisö, Ranska) on kieltäytynyt luovuttamasta rajat ylittäviä palveluja tarjoavalle Lahorguelle välinettä, jota tarvitaan suojattuun sähköiseen yhteydenpitoon Ranskan tuomioistuinten kirjaamojen kanssa, eli RPVA-reititintä (réseau privé virtuel des avocats, asianajajien yksityinen virtuaaliverkko, jäljempänä RPVA-reititin).

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EYVL 1977, L 78, s. 17.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

4. Direktiivin 77/249 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Asiakkaan edustamiseen oikeudenkäynnissä tai viranomaisessa liittyvää toimintaa harjoitetaan kussakin vastaanottavassa jäsenvaltiossa noudattaen siellä sijoittautuneita asianajajia koskevia ehtoja, lukuun ottamatta vaatimuksia asumisesta tai ammatilliseen järjestöön kuulumisesta siellä.

2. Tällaista toimintaa harjoittavan asianajajan on noudatettava vastaanottavan jäsenvaltion ammatillisia menettelytapasääntöjä, sanotun kuitenkin rajoittamatta velvollisuuksia, joita hänellä on siinä valtiossa, josta hän tulee.

– –”

5. Direktiivin 77/249 5 artiklassa täsmennetään seuraavaa:

”Asiakkaan edustamiseen oikeudenkäynnissä liittyvän toiminnan harjoittamiseksi jäsenvaltio voi vaatia, että 1 artiklassa tarkoitetut asianajajat:

- paikallisten sääntöjen tai tapojen mukaisesti esitellään tuomioistuimen puheenjohtajalle ja tarvittaessa asianomaisen asianajajien yhdistyksen puheenjohtajalle vastaanottavassa jäsenvaltiossa;
- työskentelevät yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka toimii kyseisessä tuomioistuimessa ja on tarvittaessa vastuussa tälle tuomioistuimelle, taikka yhdessä tässä tuomioistuimessa toimivan ’avouén’ tai ’procuratoren’ kanssa.”

B Ranskan oikeus

1. Asetus nro 91-1197

6. Direktiivi 77/249 saatettiin osaksi Ranskan lainsäädäntöä asianajajan ammatin järjestämisestä 27.11.1991 annetulla asetuksella nro 91-1197 (décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d’avocat).

7. Asetuksen nro 91-1197 202-1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Kun asianajaja[, joka on jäsenvaltion kansalainen ja sijoittautunut pysyvästi johonkin jäsenvaltioon,] huolehtii asiakkaan edustamisesta tai puolustamisesta oikeudessa tai viranomaisessa, hän harjoittaa toimintaansa samoin edellytyksin kuin ranskalaiseen asianajajayhteisöön kuuluva asianajaja.

– –

Kun edustajan käyttäminen on pakollista siviiliasiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, asianajaja voi toimia vasta sitten, kun hän on ilmoittanut prosessiosoitteen sellaisen asianajajan luona, jolla on oikeus edustaa asianosaisia kyseisessä tuomioistuimessa ja jolle oikeudenkäyntiasiakirjat voidaan antaa pätevästi tiedoksi. – –

Kun asianajajan käyttäminen edustajana on pakollista muutoksenhakutuomioistuimessa, tällainen asianajaja voi tarjota palvelujaan vasta sitten, kun hän on ilmoittanut prosessiosoitteen sellaisen asianajajan luona, jolla on oikeus edustaa asianosaisia kyseisessä tuomioistuimessa ja jolle oikeudenkäyntiasiakirjat voidaan antaa pätevästi tiedoksi. – –”

2. Siviiliprosessilaki

8. Asetuksella nro 2005-1678, joka annettiin 28.12.2005, sisällytettiin siviiliprosessilakiin (code de procédure civile) uusi XXI osasto, jonka otsikko on ”Sähköinen yhteydenpito”.

9. Voimassa olevan siviiliprosessilain kyseiseen osastoon kuuluvassa 748-1 §:ssä säädetään, että ”oikeudenkäyntiasiakirjojen, lausuntojen, muistutusten ja kutsujen, selontekojen, pöytäkirjojen sekä täytäntöönpanolausekkeella varustetuista oikeudellisista päätöksistä otettujen kopioiden ja oikeaksi todistettujen jäljennösten lähettäminen, toimittaminen ja tiedoksi antaminen voi tapahtua sähköisesti tässä osastossa vahvistettujen edellytysten ja menettelytapojen mukaisesti, sanotun kuitenkin vaikuttamatta säännöksiin, joissa edellytetään sähköisen yhteydenpitotavan käyttöä.”

10. Siviiliprosessilain 930-1 §:ssä säädetään menettelystä, jossa asianajajan käyttäminen edustajana on pakollista muutoksenhakutuomioistuimessa, seuraavaa:

”Oikeudenkäyntiasiakirjat on toimitettava tuomioistuimelle sähköisesti, sillä muussa tapauksessa tuomioistuin voi viran puolesta jättää ne tutkimatta.

Kun asiakirjaa ei voida toimittaa sähköisesti syystä, joka ei liity asiakirjan toimittajaan, se laaditaan paperimuotoon ja jätetään kirjaamoon. – –

Lausunnot, muistutukset ja kutsut toimitetaan asianosaisten asianajajille sähköisesti paitsi silloin, kun se ei ole mahdollista lähettäjältä riippumattomasta syystä.

Oikeusministerin asetuksella määritellään sähköisen yhteydenpidon yksityiskohdat.”

3. Sähköisestä yhteydenpidosta ensimmäisen asteen tuomioistuimissa 7.4.2009 tehty päätös

11. Sähköisestä yhteydenpidosta ensimmäisen asteen tuomioistuimissa 7.4.2009 tehdyn päätöksen (arrêté du 7 avril 2009 relatif à la communication par voie électronique devant les tribunaux de grande instance)³ 5 §:n mukaan ”asianajajilla on pääsy tuomioistuinten käyttöön annettuun sähköiseen yhteydenpitojärjestelmään menetelmällä, jolla liitytään Conseil national des barreaux’n valvonnassa toimivaan itsenäiseen yksityiseen verkkoon nimeltä ”réseau privé virtuel des avocats” ([asianajajien yksityinen virtuaaliverkko, jäljempänä] RPVA-verkko).

12. Päätöksen 9 §:ssä säädetään lisäksi seuraavaa: ”Asianajajien RPVA-yhteys on suojattu tunnistautumisenjärjestelmällä. Järjestelmä perustuu varmennepalveluun, jolla kyseinen luonnollinen henkilö tunnistautuu asianajajaksi – –. Järjestelmä varmistaa sähköisen varmenteen voimassaolon. Sähköisen varmenteen myöntää sähköisten varmennepalvelujen tarjoaja sertifiointiviranomaisen Conseil national des barreaux’n nimissä.”

3 — JORF nro 86, 11.4.2009, s. 6365.

III RPVA-verkko

13. Ranska ryhtyi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä sähköistämään tuomioistuinmenettelyjä.

14. Prosessin päätteeksi yleisten tuomioistuinten ja asianajajien välillä allekirjoitettiin sähköistä yhteydenpitoa koskeva pöytäkirja (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimia koskeva ComCi TGI -pöytäkirja ja muutoksenhakutuomioistuimia koskeva ComCi CA -pöytäkirja).

15. Pöytäkirjan tarkoituksena on muun muassa parantaa tuomioistuinten ja asianajajien välistä yhteydenpitoa järjestettyjen tietojen sähköisellä vaihdolla. Teknisesti kyseessä on kaksi erillistä intranet-verkkoa, jotka on yhdistetty toisiinsa e-barreau-nimisellä alustalla. Nämä kaksi verkkoa ovat oikeusministeriön hallinnoima tuomioistuinten intranet (réseau privé virtuel justice – oikeuslaitoksen virtuaalinen yksityinen verkko) ja Conseil national des barreaux'n (jäljempänä CNB) hallinnoima asianajajien intranet-verkko, RPVA-verkko.

16. Asianajotoimistojen ja RPVA-palvelualustan välillä vaihdetut tiedot salataan algoritmin avulla, ja ne kulkevat asianajotoimiston paikallisverkossa sijaitsevan VPN-reitittimen kautta suojatun yhteyskäytävän läpi salauksen purkavan VPN-reitittimen kautta RPVA-palvelualustalle.

17. Ainoastaan RPVA-palvelun asianmukaisesti tunnistamat ja hyväksymät reitittimet voivat olla yhteydessä RPVA-alustan salauksen purkavaan VPN:ään ja päästä sitä kautta e-barreau-palveluun. CNB:n 11.1.2017 pidetyssä istunnossa esittämien selitysten mukaan reitittimet on nyttemmin korvattu USB-avaimilla.

18. Konkreettisesti kyseinen väline muodostuu sähköisestä varmenteesta, joka on tallennettu fyysiselle salausalustalle kutakin asianajajaa varten, eli tallennuslaitteelle, jossa on mukana USB-pistoke. Tätä välinettä kutsutaan RPVA-reitittimeksi, ja käyttäjät voivat tunnistautua sen avulla e-barreau-palvelussa.

19. Käytännössä tunnistautumisen mahdollistaa se, että asianajajan henkilökohtainen sähköinen varmenne on liitetty kansalliseen asianajajaluetteloon, joka päivittyy automaattisesti, kun se synkronoidaan päivittäin kaikkien ranskalaisten asianajajayhteisöjen luetteloiden kanssa.

20. Pöytäkirjan allekirjoittamisen jälkeen oikeusministeriö ja CNB ovat tehneet useita sopimuksia, joissa vahvistetaan asianajajien sekä ensimmäisen oikeusasteen ja muutoksenhakuasteen tuomioistuinten välisen sähköisen yhteydenpidon yksityiskohdat ja edellytykset.

21. Oikeusministeriön ja CNB:n 16.6.2010 tekemän sopimuksen VI artiklan mukaan asianajajan rekisteröi ComCi CA:han ja ComCI TGI:hin se asianajajayhteisö, johon kyseinen asianajaja kuuluu. Kyseinen asianajajayhteisö luovuttaa myös RPVA-reitittimen.⁴

IV Pääasian tosiseikat

22. Lahorgue on Ranskan kansalainen ja kuuluu Luxemburgin asianajajayhteisöön (barreau de Luxembourg).

23. Hän pyysi ordre des avocats du barreau de Lyonia luovuttamaan hänelle RPVA-reitittimen. Se ei suostunut Lahorguen pyyntöön siksi, että hän ei ollut ordre des avocats du barreau de Lyonin jäsen.

4 — Ks. CNB:n kirjelmän s. 15. Sopimusta jatkettiin kahdesti ennen kuin se korvattiin 24.6.2016 tehdyllä uudella sopimuksella.

24. Kieltäytymisen johdosta Lahorgue haastoi ordre des avocats du barreau de Lyonin, CNB:n, Conseil des Barreaux Européensin (CCBE) ja ordre des avocats du barreau de Luxembourgin välitoimimennettelyyn, jossa asian käsittelee ja ratkaisee tribunal de grande instance de Lyonin (Lyonin alioikeus) presidentti ja jossa Lahorgue vaatii määräämään, että ordre des avocats du barreau de Lyon luovuttaa hänelle viikon kuluessa uhkasakon uhalla RPVA-reitittimen, jotta hän voi harjoittaa asianajajan ammattia Ranskassa täysimääräisesti ja samoin edellytyksin kuin ranskalainen asianajaja.

25. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epätietoinen siitä, onko ordre des avocats du barreau de Lyonin kieltävä päätös sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa.

26. Se katsoo erityisesti, että koska oikeussuojakeinojen käyttöön rikos- ja sosiaalialioikeuksissa ei liity rajoitusta, jonka mukaan toisen jäsenvaltion asianajajalla olisi velvollisuus toimia yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka kuuluu asianomaisen tuomioistuimen paikkakunnan asianajajayhteisöön, voi olla palvelujen tarjoamisen vapauden vastaista vaatia, että toisen jäsenvaltion asianajajan on toimittava yhdessä asianomaisen tuomioistuimen paikkakunnan asianajajayhteisöön kuuluvan asianajajan kanssa RPVA-reititintä käyttääkseen.

27. Tällaisessa tilanteessa tribunal de grande instance de Lyonin presidentti katsoi parhaaksi lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen.

V Ennakkoratkaisupyyntö ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa

28. Tribunal de grande instance de Lyonin presidentti päätti siis 15.2.2016 tekemällään välipäätöksellä, joka saapui unionin tuomioistuimeen 19.2.2016 ja jota se täydensi unionin tuomioistuimeen 22.3.2016 kirjatulla ja 14.3.2016 päivätyllä välipäätöksellä, esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko kieltäytyminen luovuttamasta RPVA-reititintä (réseau privé virtuel des avocats, asianajajien yksityinen virtuaaliverkko) asianajajalle, joka on asianmukaisesti kirjattu sen jäsenvaltion asianajajayhteisöön, jossa hän haluaa harjoittaa asianajajan ammattia vapaana palveluntarjoajana, ristiriidassa direktiivin 77/249 4 artiklan kanssa sen takia, että kyse on syrjivästä toimenpiteestä, joka on omiaan rajoittamaan ammatin harjoittamista vapaana palveluntarjoajana, niissä tapauksissa, joissa velvollisuudesta toimia yhteistyössä kyseisen paikallisen asianajajan kanssa ei ole säädetty lailla?”

29. Kysymys sisältää toteamuksen, joka ei vastaa kantajan tilannetta, sillä siinä viitataan asianajajaan, joka on ”kirjattu sen jäsenvaltion asianajajayhteisöön, jossa hän haluaa harjoittaa asianajajan ammattia vapaana palveluntarjoajana”, eikä näin ole Lahorguen tapauksessa.

30. Muotoilu ei myöskään vastaa Lahorguen itsensä esittämää kysymystä. Vaikka asianosaisten esittämät ehdotukset eivät sido ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuimia,⁵ ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkoituksena oli käsiteltävässä asiassa esittää ”hakijan ehdottama ennakkoratkaisukysymys”.⁶

5 — Ks. vastaavasti tuomio 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi (C-136/12, EU:C:2013:489, 29–31 kohta).

6 — Ks. ennakkoratkaisupyyntö s. 5.

31. Koska hakijan ehdottama ennakkoratkaisukysymys ei sisällä ristiriitaisuuksia eikä epätarkkuuksia ja vastaa kantajan tosiasiallista tilannetta, mielestäni on tarkoituksenmukaista säilyttää kysymys siinä muodossa, jossa se on esitetty ennakkoratkaisupyynnön ensimmäisessä kappaleessa, eikä päätösosassa esitetystä muodostaan:

”Onko kieltäytyminen luovuttamasta RPVA-reititintä (réseau privé virtuel des avocats, asianajajien yksityinen virtuaaliverkko) asianajajalle, joka on asianmukaisesti kirjattu jäsenvaltion asianajajayhteisöön, ainoastaan sillä perusteella, ettei häntä ole kirjattu sellaisen toisen jäsenvaltion asianajajayhteisöön, jossa hän haluaa harjoittaa asianajajan ammattia vapaana palveluntarjoajana, ristiriidassa direktiivin 77/249 4 artiklan kanssa sen takia, että kyse on syrjivästä toimenpiteestä, joka on omiaan rajoittamaan ammatin harjoittamista vapaana palveluntarjoajana, niissä tapauksissa, joissa velvollisuudesta toimia yhteistyössä kyseisen paikallisen asianajajan kanssa ei ole säädetty lailla?”

32. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet CNB, Ranskan hallitus ja Euroopan komissio. Ne kaikki ovat lisäksi ilmaisseet näkemyksensä 11.1.2017 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

33. Lahorgue ja ordre des avocats du barreau de Lyon eivät esittäneet kirjallisia huomautuksia. Nämä asianosaiset esittivät kuitenkin lausumansa istunnossa.

VI Asian tarkastelu

A Asianajajan palvelujen tarjoamisen vapautta koskeva oikeuskäytäntö

34. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen johdannossa muistutettiin, kysymystä asianajajien palvelujen tarjoamisen vapaudesta ja sen mahdollisista esteistä on käsitelty aiemminkin. Yhteisöjen tuomioistuimella oli jo ennen direktiivin 77/249 antamista tilaisuus vahvistaa kahdesti kuuden kuukauden välein, että sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevia perustamissopimuksen määräyksiä sovelletaan asianajajiin.⁷

35. Ei siis ole yllättävää, että näitä perustamissopimuksen määräysten tulkinnan yhteydessä vahvistettuja periaatteita sovellettiin asianajajien palvelujen tarjoamiseen.

36. SEUT 56 artiklassa ei ainoastaan vaadita poistamaan kaikkea sellaista syrjintää, joka kohdistuu toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneeseen palvelujen tarjoajaan tämän kansalaisuuden perusteella, vaan myös kaikki rajoitukset, vaikka näitä rajoituksia sovellettaisiin tekemättä eroa sen mukaan, onko palvelujen tarjoaja jäsenvaltion oma kansalainen vai jonkin toisen jäsenvaltion kansalainen, mikäli rajoitukset ovat omiaan estämään toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen ja siellä laillisesti vastaavia palveluja tarjoavan palvelujen tarjoajan toiminnan tai haittaamaan enemmän tämän toimintaa.⁸

37. Toisin sanoen SEUT 56 artikla estää kaikkien sellaisten kansallisten säännösten soveltamisen, joiden vuoksi palvelujen tarjoaminen jäsenvaltioiden välillä on *vaikeampaa* kuin niiden tarjoaminen pelkästään jäsenvaltion sisällä.⁹

7 — Ks. tuomio 21.6.1974, Reyners (2/74, EU:C:1974:68) ja tuomio 3.12.1974, van Binsbergen (33/74, EU:C:1974:131).

8 — Ks. vastaavasti tuomio 5.12.2006, Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 56 kohta).

9 — Ks. vastaavasti tuomio 5.12.2006, Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 57 kohta).

38. Unionin tuomioistuin on kuitenkin vahvistanut, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellaisten kansallisten toimenpiteiden, jotka voivat haitata perustamissopimuksessa taattujen perusvapauksien käyttämistä tai tehdä näiden vapauksien käyttämisestä vähemmän houkuttelevaa, on kuitenkin täytettävä seuraavat neljä edellytystä:

- niitä sovelletaan ilman syrjintää
- niitä voidaan perustella yleiseen etuun liittyvillä pakottavilla syillä
- ne ovat omiaan takaamaan niillä tavoiteltavan päämäärän saavuttamisen
- niillä ei puututa perusvapauteen enempää kuin mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi.¹⁰

B Näiden periaatteiden soveltaminen käsiteltävässä asiassa

1. Alustavat huomautukset riita-asian rajaamisesta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkoittamaan tilanteeseen ja asiaa koskevista oikeussäännöistä

a) Riita-asian rajaaminen menettelyihin, joissa asianajajan käyttäminen edustajana ei ole pakollista

39. Pääasiassa on selvitettävä, onko direktiivin 77/249 4 artikla esteenä sille, että jäsenvaltio luovuttaa ainoastaan saman jäsenvaltion asianajajayhteisöön kuuluville asianajajille ne tekniset välineet, joiden avulla he voivat toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjat sähköisesti kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimille.

40. Ennakkoratkaisupyynnöstä ja unionin tuomioistuimelle esitetyistä kirjallisista ja suullisista huomautuksista näyttää käyvän ilmi, että rikos- ja sosiaaliasioihin sovellettavissa menettelysäännöissä ei edellytetä, että asianosaisia edustaa asianajaja, eikä siten myöskään asianomaisen tuomioistuimen paikkakunnan asianajajayhteisöön kuuluvan asianajajan käyttämistä edustajana. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää kuitenkin lähtevän siitä olettamuksesta, että se, että toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneella asianajajalla ei ole RPVA-reititintä, edellyttää tosiasiassa tällaisen asianajajan toimimista edustajana.

41. Ranskan hallituksen mukaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä kysymys koskee ainoastaan näitä menettelyjä eikä menettelyjä, joissa asianajajan käyttäminen edustajana on pakollista. Viimeksi mainituissa menettelyissä sekä Ranskaan sijoittautuneiden (ja muuhun kuin asianomaisen tuomioistuimen paikkakunnan asianajajayhteisöön kuuluvien) asianajajien että toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneiden asianajajien on toimittava yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, jolla on oikeus harjoittaa toimintaansa kyseisessä tuomioistuimessa. Ranskan hallituksen mukaan RPVA-reititintä voi kuitenkin tarvita ainoastaan viimeksi mainittu asianajaja.

42. Komissio katsoo sen sijaan, ettei kyseessä olevan menettelyn laji (siviili-, rikos- tai sosiaaliasia) vaikuta vastaukseen siitä, onko direktiivin 77/249 4 artiklan kanssa sopuoinnussa velvoite, jonka mukaan asianajajan on kuuluttava paikalliseen asianajajayhteisöön RPVA-reitittimen saadakseen.

10 — Ks. vastaavasti tuomio 30.11.1995, Gebhard (C-55/94, EU:C:1995:411, 37 kohta).

43. Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on rajannut oikeussääntöjen ja tosiseikkojen kuvauksen ainoastaan niihin menettelyihin, joissa ei edellytetä, että asianosaisia edustaa asianajaja, nähdäkseni unionin tuomioistuimen ei pidä tarkastella vastauksessaan tilannetta, josta sille ei ole esitetty kysymystä.¹¹

b) Asiaa koskevat oikeussäännöt

44. Ollakseen varma siitä, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymys on ymmärretty oikein ja että sille annetaan hyödyllinen vastaus, unionin tuomioistuin esitti 12.10.2016 ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle selvennyspyynnön, jossa se kehotti sitä vahvistamaan 21.11.2016 mennessä, että Ranskan oikeudessa sallitaan oikeudenkäyntiasiakirjojen toimittaminen postitse sen tarkoittamissa menettelyissä (eli rikos- ja sosiaalasioissa).

45. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 14.12.2016 antamasta vastauksesta, joka saapui unionin tuomioistuimeen 23.12.2016, ja Ranskan hallituksen edustajan 11.1.2017 pidetyssä istunnossa esittämistä lisäselvennyksistä ilmenee, että sähköinen yhteydenpito on lähtökohtaisesti pakollista ainoastaan muutoksenhakumenettelyissä, jotka on pantu vireille tuomioistuimissa ja joissa asianajajan käyttäminen edustajana on pakollista.

46. Sähköinen yhteydenpito on kuitenkin mahdollista – muttei pakollista – myös kolmessa muussa tilanteessa, jossa asianajajan käyttäminen edustajana on vapaaehtoista: tietyissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten menettelyissä,¹² niissä muutoksenhakutuomioistuinten menettelyissä, joissa asianajajan käyttäminen edustajana on vapaaehtoista,¹³ ja kauppатуomioistuinten menettelyissä.¹⁴

47. Olipa menettely, jossa sähköinen yhteydenpito on sallittu, mikä tahansa, tämä yhteydenpitotapa on joka tapauksessa ainoastaan asianomaisen tuomioistuimen asianajajien saatavilla. Muut asianajajat, mukaan luettuina toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneet asianajajat, voivat toimittaa asiakirjoja tuomioistuimeen ainoastaan postitse tai jättämällä ne kirjaamoon.

2. Rajoituksen olemassaolo

48. Edellä esitetyistä asiaa koskevista oikeussäännöistä ilmenee, että sähköinen yhteydenpito on sallittua tietyissä menettelyissä, joissa asianajajan käyttäminen edustajana ei ole pakollista, eli ennakkoratkaisupyynnössä tarkoitetuissa menettelyissä.¹⁵

49. Koska sähköinen yhteydenpito edellyttää RPVA-verkkoon pääsyä, on selvää, että jos RPVA-reitittimiä ei luovuteta asianajajille, jotka eivät kuulu ranskalaiseen asianajajayhteisöön, se on omiaan rajoittamaan palvelujen tarjoamisen vapautta.

11 — Ennakkoratkaisukysymyksen kattavuudesta ja unionin tuomioistuimen tehtävästä ks. mm. tuomio 16.10.2014, Welmory (C-605/12, EU:C:2014:2298, 33–35 kohta).

12 — Ks. 7.4.2009 tehty päätös.

13 — Ks. sähköisestä yhteydenpidosta muutoksenhakutuomioistuinten menettelyissä, joissa asianajajan käyttäminen edustajana ei ole pakollista, 5.5.2010 tehty päätös (JORF 15.5.2010, s. 9041). Vaikuttaa siltä, että sen jälkeen, kun oikeusministeriön ja CNB:n 24.6.2016 tekemä sopimus tuli voimaan 1.8.2016, sähköisestä yhteydenpidosta on tullut pakollista niille asianajajille, joilla on pääsy RPVA-verkkoon.

14 — Ks. sähköisestä yhteydenpidosta asianajajien kesken sekä asianajajien ja tuomioistuimen välillä kauppатуomioistuinten menettelyissä 21.6.2013 tehty päätös (JORF 26.6.2013, s. 10526).

15 — Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 43 kohta.

50. Kuten CNB toteaa, vaarana on nimittäin, että reitittimien luovuttamisesta kieltäytyminen estää niitä asianajajia, jotka eivät kuulu ranskalaiseen asianajajayhteisöön, tarjoamasta palveluitaan vapaasti tai tekee sen vähemmän houkuttelevaksi, sillä heillä ei yksinkertaisesti ole pääsyä sähköisiin menettelyihin elleivät he pyydä jatkuvasti apua ranskalaiseen asianajajayhteisöön kuuluvalta asianajajalta, jolla on käytössään RPVA-reititin.¹⁶

51. Lainsäädäntö, jolla asianajopalvelujen tarjoamisesta rajojen yli tehdään vähemmän houkuttelevaa tai aiempaa vaikeampaa, on SEUT 56 artiklassa ja direktiivin 77/249 4 artiklassa kielletty rajoitus.¹⁷

3. Oikeuttamisperusteen olemassaolo

52. Edellä mainitun vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rajoitus ”voi – – olla perusteltu, kun se vastaa yleiseen etuun liittyviä pakottavia syitä, kunhan se on omiaan takaamaan sillä tavoiteltavan päämäärän toteutumisen ja kunhan sillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi”.¹⁸

a) Yleiseen etuun liittyvien pakottavien syiden olemassaolo

53. CNB ja Ranskan hallitus vetosivat hyvän oikeudenkäytön periaatteeseen sellaisenaan yleiseen etuun liittyvänä pakottavana syynä, jolla voidaan perustella se, ettei RPVA-reititintä luovuteta asianajajille, jotka eivät kuulu ranskalaiseen asianajajayhteisöön. Ranskan hallitus lisäsi tähän vielä oikeudellisten palvelujen lopullisen vastaanottajan suojaamisen perusteen.

54. On totta, että ”yhtäältä kuluttajansuoja, joka koskee muun muassa oikeusavustajien tarjoamien oikeudellisten palvelujen vastaanottajia, ja toisaalta hyvän oikeudenkäytön suojaaminen ovat tavoitteita, joita voidaan pitää yleiseen etuun liittyvinä pakottavina syinä, joilla voidaan perustella palvelujen tarjoamisen vapauden rajoittaminen – –”.¹⁹

55. Yksityisen oikeussubjektin eli ”oikeudellisten palvelujen lopullisen kuluttajan” suojaaminen ja hyvä oikeudenkäyttö ovat väistämättä yhteydessä palvelujen tarjoajan valvontaa ja vastuuta koskeviin vaatimuksiin.²⁰

56. Tältä osin on hyvä muistuttaa, että jäsenvaltioiden välisistä mahdollisista eroista huolimatta niillä on yhteinen käsitys asianajajan tehtävästä unionin oikeusjärjestyksessä: hänen katsotaan avustavan lainkäytön toteuttamisessa ja antavan riippumattomasti ja lainkäyttöön liittyvän painavan intressin takia asiakkaalle tämän tarvitsemää oikeudellista neuvontaa.²¹ Vastapainona tälle suojalle ovat yleisen edun nimissä asetetut ja valvotut ammattieettiset ja kurinpitosäännöt.²²

16 — Ks. CNB:n kirjelmän s. 14.

17 — Ks. vastaavasti tuomio 11.12.2003, AMOK (C-289/02, EU:C:2003:669).

18 — Tuomio 5.12.2006, Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 61 kohta).

19 — Tuomio 5.12.2006, Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 64 kohta).

20 — Ks. vastaavasti tuomio 3.12.1974, van Binsbergen (33/74, EU:C:1974:131, 12 kohta); tuomio 12.12.1996, Reisebüro Broede (C-3/95, EU:C:1996:487, 38 kohta) ja tuomio 19.2.2002, Wouters ym. (C-309/99, EU:C:2002:98, 97 kohta).

21 — Ks. vastaavasti tuomio 18.5.1982, AM & S Europe v. komissio (155/79, EU:C:1982:157, 24 kohta); tuomio 14.9.2010, Akzo Nobel Chemicals ja Akcros Chemicals v. komissio ym. (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42 kohta); tuomio 6.9.2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej v. komissio (C-422/11 P ja C-423/11 P, EU:C:2012:553, 23 kohta) ja tuomio 12.6.2014, Peftiev (C-314/13, EU:C:2014:1645, 28 kohta).

22 — Ks. vastaavasti tuomio 18.5.1982, AM & S Europe v. komissio (155/79, EU:C:1982:157, 24 kohta); tuomio 14.9.2010, Akzo Nobel Chemicals ja Akcros Chemicals v. komissio ym. (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42 kohta) ja tuomio 6.9.2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej v. komissio (C-422/11 P ja C-423/11 P, EU:C:2012:553, 24 kohta).

57. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tämä käsitys perustuu jäsenvaltioiden yhteisiin oikeudellisiin perinteisiin. Se sisältyy myös unionin oikeusjärjestykseen, kuten ilmenee unionin tuomioistuimen perussäännön 19 artiklasta²³ ja tarkemmin sanottuna sen neljännestä alakohdasta, jonka mukaan ”vain asianajaja, jolla on oikeus esiintyä jonkin jäsenvaltion tai jonkin Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen sopimuspuolena olevan valtion tuomioistuimessa, voi edustaa tai avustaa jotain asianosaista unionin tuomioistuimessa”.

58. Samalla tavoin myös unionin tuomioistuin edellyttää, että asianajajat esittävät todistuksen, joka osoittaa heidän kelpoisuutensa esiintyä jonkin jäsenvaltion tai muun ETA-sopimuksen osapuolena olevan valtion tuomioistuimissa, voidakseen edustaa asianosaista kanneasioissa²⁴ ja saadakseen unionin tuomioistuimen työjärjestyksessä asiamiehille, avustajille ja asianajajille tarkoitetut erioikeudet, koskemattomuuden ja vapaudet.²⁵ Samoja todisteita edellytetään e-Curia-sovelluksen käyttäjiltä; sen kautta oikeudenkäyntiasiakirjat voidaan toimittaa ja antaa tiedoksi sähköisesti.²⁶

59. Päätöksen olla luovuttamatta RPVA-reititintä asianajajalle, joka ei kuulu ranskalaiseen asianajajayhteisöön, taustalla on vastaavia huolenaiheita: velvollisuus taata sähköiseen yhteydenpitoon osallistuvien asianajajien luotettava tunnistaminen ja tietojenvaihdon luottamuksellisuus.²⁷ Nimittäin 7.4.2009 tehdyn päätöksen 9 §:ssä määrätään seuraavaa: ”Asianajajien RPVA-yhteys on suojattu tunnistautumisjärjestelmällä. Järjestelmä perustuu varmennepalveluun, jolla kyseinen luonnollinen henkilö tunnistautuu asianajajaksi.”

60. Tältä osin RPVA-reititin ja sen myöntämistä koskevat säännöt ovat osa hyvää oikeudenkäyttöä ja oikeudellisten palvelujen vastaanottajan suojaamista.

b) Voidaanko riidanalaisilla toimenpiteillä saavuttaa asetettu tavoite?

61. Kyseisillä keinoilla – eli RPVA-reitittimellä ja sen myöntämiseen liittyvillä menettelytavoilla – voidaan nähdäkseni taata asianmukaisesti näiden tavoitteiden saavuttaminen, koska myös paikalliset asianajajayhteisöt ovat vastuussa asianajajien kirjaamisesta asianajajaluetteloon ja luettelon päivittämisestä ja koska RPVA-verkkoon yhteyden ottava asianajaja voi tunnistautua henkilökohtaisella sähköisellä varmenteella, joka on yhteydessä kansalliseen asianajajaluetteloon, joka päivittyy automaattisesti, kun se synkronoidaan päivittäin kaikkien ranskalaisten asianajajayhteisöjen asianajajaluetteloiden kanssa.

62. Järjestelmällä varmistetaan siis, että RPVA-verkkoon pääsevät ainoastaan ne asianajajat, jotka täyttävät asianajajan ammatin harjoittamisen edellytykset.

c) Riidanalaisten toimenpiteiden oikeasuhteisuus

63. Jos sen sijaan kieltäydytään luovuttamasta RPVA-reititintä asianajajille, jotka eivät kuulu ranskalaiseen asianajajayhteisöön, ainoastaan sen perusteella, ettei olemassa ole koko unionin kattavaa asianajajaluetteloa, tässä ylitetään mielestäni se, mikä on tarpeen, jotta voidaan tunnistaa asianajajat ja sitä kautta taata oikeudellisten palvelujen vastaanottajien suoja ja hyvä oikeudenkäyttö menettelyissä, joissa asianajajan käyttäminen edustajana ei ole pakollista.

23 — Ks. vastaavasti tuomio 18.5.1982, AM & S Europe v. komissio (155/79, EU:C:1982:157, 24 kohta); tuomio 14.9.2010, Akzo Nobel Chemicals ja Akcros Chemicals v. komissio ym. (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42 kohta) ja tuomio 6.9.2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej v. komissio (C-422/11 P ja C-423/11 P, EU:C:2012:553, 23 kohta).

24 — Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 119 artiklan 3 kohta.

25 — Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan b alakohta.

26 — Ks. asiakirjat, jotka on liitettävä pyyntöön käyttäjätilin luomisesta e-Curiaan, seuraavassa internetosoitteessa: <https://curia.europa.eu/e-Curia/access-request-step1.faces?conversationContext=2>.

27 — Ks. oikeusministeriön ja CNB:n 16.6.2010 tekemän sopimuksen III. A artiklan 2 kohta.

64. Oikeasuhteisuuden vaatimukseen vastaamiseksi tarkastellulla toimenpiteellä ei kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on tarpeen perustellun tavoitteen saavuttamiseksi. Lainsäätäjän on toisin sanoen valittava eri vaihtoehtoista se, jolla puututaan vähiten kyseessä olevaan oikeuteen tai vapauteen.

65. Vaikka voidaan kiistatta edellyttää, että asianajaja esittää todisteet henkilöllisyydestään ja asianajajan asemastaan RPVA-reitittimen saadakseen, vaikuttaa kohtuuttomalta tarkistaa nämä seikat päivittäin, sillä näin estetään nykyaikaisen, nopean ja turvallisen yhteydenpitovälineen käyttö täysin teknisistä syistä.²⁸

66. Tästä aiheutuva kielto on sitäkin suhteettomampaa, kun otetaan huomioon, että tällöin ainoa tapa pitää yhteyttä tuomioistuinten kirjaamoihin on asiakirjojen postitus. Tällainen toimintatapa ei mielestäni vastaa 2000-luvun alun työtapoja.

67. Huomautan lisäksi, että viimeksi mainitussa esimerkkitapauksessa hyvän oikeudenkäytön ja oikeudellisten palvelujen vastaanottajien suojaamisen varmistaminen ei näytä olevan yhtä tärkeää, sillä asianajajan tunnistautumista ei vaadita järjestelmällisesti ja johdonmukaisesti postitse tapahtuvassa yhteydenpidossa.

68. Tällaisessa tilanteessa tasapaino yhtäältä nyky-yhteiskunnassa tapahtuvan asianajajan palvelujen vapaan tarjoamisen ja toisaalta oikeudellisten palvelujen vastaanottajien suojaamisen ja hyvän oikeudenkäytön välillä voitaisiin saavuttaa esimerkiksi edellyttämällä, että asianajajan asemasta esitetään todiste tietyin väliajoin tai kunkin uuden menettelyn aluksi.

69. Ei toki voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että jos Ranska päättää ulottaa velvollisuuden työskennellä yhdessä asianomaisen tuomioistuimen paikkakunnan asianajajan kanssa koskemaan menettelyitä, joissa asianajajan käyttäminen edustajana ei ole pakollista (tällainen mahdollisuus tarjotaan direktiivin 77/249 5 artiklassa), RPVA-reitittimen käytön kieltäminen palvelujen tarjoajana olevalta asianajajalta voisi olla perusteltua.²⁹

70. Tällaisen menettelytavan, joka otettiin käyttöön yli 40 vuotta sitten, toimivuus olisi epäilemättä kuitenkin arvioitava uudelleen asianajajan ammattiin liittyvien nykikäytäntöjen ja yksityisten oikeussubjektien nykyisten vaatimusten valossa siten, ettei heidän suojaamiseensa liittyviä välttämättömiä takeita kuitenkaan poisteta. Tällainen arviointi ei kuitenkaan kuulu tuomioistuimen tehtäviin, vaan lainsäätäjän on tarvittaessa huolehdittava siitä.

VII Ratkaisuehdotus

71. Kieltäytyminen luovuttamasta RPVA-reititintä asianajajalle, joka on asianmukaisesti kirjattu jäsenvaltion asianajajayhteisöön, ainoastaan sillä perusteella, ettei häntä ole kirjattu sen jäsenvaltion asianajajayhteisöön, jossa RPVA-verkko on käytössä, rajoittaa palvelujen tarjoamisen vapautta.

72. Kieltäytymisen taustalla on toki pyrkimys varmistaa hyvä oikeudenkäyttö ja oikeudellisten palvelujen vastaanottajien suojaaminen varmistamalla asianajajien tunnistaminen. Tällainen toimenpide ylittää kuitenkin sen, mikä on tarpeen edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

28 — Ranskan hallituksen edustajan esittämien selitysten mukaan näiden teknisten esteiden on tarkoitus poistua piakkoin, kun CCBE ja komissio toteuttavat eurooppalaisten asianajajien tunnistushankkeen nimeltä ”Find-A-Lawyer 2”.

29 — Jollei tästä mahdollisuudesta 25.2.1988 annetussa tuomiossa komissio v. Saksa (427/85, EU:C:1988:98) esitetystä tulkinnasta muuta johdu.

73. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa tribunal de grande instance de Lyonin presidentin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Kieltäytyminen luovuttamasta RPVA-reititintä asianajajalle, joka on asianmukaisesti kirjattu jäsenvaltion asianajajayhteisöön, ainoastaan sillä perusteella, ettei häntä ole kirjattu sellaisen toisen jäsenvaltion asianajajayhteisöön, jossa hän haluaa harjoittaa asianajajan ammattia vapaana palveluntarjoajana, on ristiriidassa asianajajien palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamisesta 22.3.1977 annetun neuvoston direktiivin 77/249/ETY 4 artiklan kanssa.